

Representantforslag nr. 111

(2007-2008)

fra stortingsrepresentantene Bent Høie, Kari Lise Holmberg, Elisabeth Aspaker, Inge Lønning, Trond Helleland, Olemic Thommessen og André Oktay Dahl

Dokument nr. 8:111 (2007-2008)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bent Høie, Kari Lise Holmberg, Elisabeth Aspaker, Inge Lønning, Trond Helleland, Olemic Thommessen og André Oktay Dahl om å styrke personvernet og sikre en forsvarlig forvaltning av personsensitiv informasjon

Til Stortinget

BAKGRUNN

Personvernet er under press på nær sagt alle områder i samfunnet. En kombinasjon av den teknologiske utviklingen, ønsket om nye tiltak i bekjempelsen av kriminalitet, informasjon om samfunnsutviklingen og stadig større offentlige etater/organisasjoner gjør at personvernet taper.

Den klassiske overvåkingen der "storebror" eller "naboer" ser deg, er nå supplert med omsorgsovervåkingen. I omsorgsovervåkingen er "storebror" erstattet med "store mor". Forutsetningen for hjelp er at hjelperen får tilgang til helseopplysninger og sensitiv informasjon gjennom journaler og registre, fra mapper fra barnehage og skolegang, til at hjelperen fritt skal få tilgang til den private sfære.

Snoking i andres privatliv er blitt enklere. Det legger det offentlige godt til rette for. Navnet vårt gir andre lett adgang til informasjon om inntekt, formue og skatt i 2001, 2005 og 2006. Samtidig får man informasjon om fødselsdato (hvis vedkommende betalte skatt i 2001) og postnummer. Ved hjelp av dette kan man få gateadresse, skråfoto av hus og eiendom, telefon, offentlige og private verv, informasjon om alle de andre som har verv i samme bedrift, samt økonomiske resultater og forhold. Bilder fra offentlige opptreden eller andres private nettsider dukker opp samtidig. Tilgang til en vesentlig del av denne infor-

masjonen legger det offentlige til rette for, og nøkkelene ligger i skattelistene. Kombinasjonen av alle opplysningene gjør det enkelt for kriminelle å gjennomføre identitetstyverier som er et stadig økende problem. Kredittkort i andres navn kan lett bestilles med korrekte opplysninger om inntekt, skatt og formue.

Nordmenn har stor tillit til offentlige instanser som politi, sykehus, trygde- og velferdsforvaltningen og kommunene. Disse instanser forvalter svært mye sensitiv informasjon om den enkelte. Men i alle institusjoner er det mennesker som jobber. De er naboer, kolleger, familie og bekjente av dem det er lagret informasjon om. Er personen det snokes om, kjent, kan også informasjonen bli spennende for flere, også kommersielt, for eksempel med hensyn til media. Dess mer informasjon som kobles og dess flere som har tilgang til den, dess lettere er det å snoke. Teknologien gjør det imidlertid ikke bare mulig å etablere og koble store registre. Den gjør det også mulig å regulere tilgang til informasjon og loggføre hvem som har oppsøkt informasjonen. Den enkelte bør ikke bare ha rett til å vite hva som lagres av informasjon om seg selv, men også rett til å vite hvem som bruker informasjonen, og hva den skal brukes til. Folk flest har tillit til institusjonene, men ser man på Datatilsynets kontroller og resultatene av disse, er ikke det offentlige Norge tilliten verdig.

Det er den enkelte som må bære belastningen når personvernet svekkes. Både psykisk, sosialt, økonomisk og tidsmessig.

Menneskelig svikt er ofte forklaringen som gis når det går galt. Men menneskelig svikt er ofte et resultat av systemsvikt og manglende ledelse. En ansatt i kommunens PP-tjeneste som mister en minnepenn med all informasjon om barna som har vært innom tjenesten, er et eksempel på dette. Likeså når en ansatt tar med seg jobb hjem og ikke sletter informasjonen. Informasjon som raskt kan spres av tankeløse

personer på Internett, eller ved gammeldags sladder. Informasjon som kan bli hengende ved den skadelidende livet igjennom, og som kan bli liggende tilgjengelig på nettet for alltid. Kompetanse og oppmerksomhet om personvern må derfor være til stede i den enkelte virksomhet og være gjenstand for kontinuerlig diskusjon. Ordningen med personvernombud legger til rette for dette. Dessverre er det altfor få offentlige virksomheter som har denne ordningen.

Forslagsstillerne er positive til at Regjeringen, etter forslag fra Venstre, har nedsatt en personvernkommisjon. Men dette kan ikke være en begrunnelse for å ikke jobbe med personvernsspørsmål underveis, eller ikke å legge vekt på personvern hensyn i enkelt saker.

Forslagsstillerne vil derfor ta opp en rekke forslag for å styrke personvernet nå for å hindre en utvikling der flere blir offer for et svekket personvern.

Still i bero forslaget om ny forskrift for Kredittilsynets mulighet til innhenting av trafikkdata

Forslaget som Finansdepartementet har sendt på høring, innebærer at Kredittilsynet, uten at dataene "antas å ha betydning som bevis", vil kunne be tilbyderne utlevere taushetsbelagte opplysninger. Kredittilsynet vil kunne innhente trafikkdata hvis det foreligger mistanke om overtredelse av verdipapirloven. Innhenting omfatter trafikkdata for både mistenkte og vitner uten varsel eller samtykke.

Enkelte trafikkdata som nevnes, for eksempel informasjon om basestasjon, lagres ikke i dag. Forvaltningsorganet vil i praksis også inneha en videre hjemmel enn politiet for innhenting av taushetsbelagte opplysninger, noe som får konsekvenser for den enkeltes personvern.

Norge vurderer nå om det såkalte datalagringsdirektivet (direktiv 2006/24/EF) skal innføres. Forslaget fra Finansdepartementet vil berøre mange av de problemstillingene som direktivet innbærer. En innføring av disse reglene for Kredittilsynet vil derfor kunne virke som en forhåndsgodkjenning og aksept av flere forhold som er omstridt og omdiskutert i forhold til direktivet. Dermed vil forslaget virke som en brekkstang for mer vidtgående regler som følge av direktivet enn det som er ønskelig.

Offentlige skattelister

I dagens elektroniske samfunn reiser offentliggjøring av skattelister stadig nye og til dels alvorlige problemstillinger. Elektronikkens muligheter med landsdekkende utlegging på Internett gir offentliggjøringen en helt annen kraft enn i tidligere tider. Spredningen er massiv og til dels ukontrollert med hensyn til hva listene brukes til, og moderne koblingsmuligheter kan føre til bruk i forbindelse med planlegging av kriminelle handlinger. Det er derfor

viktig at hensynet til den åpenhet man fortsatt ønsker i ligningsforvaltningen og mulighetene til innsyn på den ene side, avveies mot sentrale personvern hensyn på den annen side.

Som følge av lovendringen Stortingets flertall vedtok våren 2007, har pressen elektronisk tilgang til skattelister for 2006. Disse er koblet opp mot skattelister fra årene før Bondevik II-regjeringen innførte et forbud mot å gi tilgang til listene elektronisk. Ligningsopplysningene for 2001 og 2006 er derfor tilgjengelig på Internett i søkbare baser.

Informasjonen om skattbar inntekt, formue og betalt skatt i et samfunn bør ikke alltid være tilgjengelig for alle. Forslagsstillerne mener at den som får informasjonen, må registreres, og at det bør vurderes innført en generell varslingsplikt til den det er hentet ut informasjon, om fra den som frigir informasjonen. Slik begrenses både snoking og mulighetene for personer med kriminelle hensikter å hente informasjon uten å bli sporet. Forslagsstillerne ønsker derfor å innføre åpenhet om ligningsforhold etter den modell som i dag gjelder for kredittopplysninger.

Overvåking av snokeren i pasientjournalene

Helse- og omsorgsdepartementet har tydeliggjort at det er forbudt å tilegne seg pasientopplysninger urettmessig. Dette er en viktig presisering. Fordelen med at denne type opplysninger nå er samlet elektronisk, er at det muliggjør å loggføre hvem som innhenter informasjon fra journalen. Denne loggen må være tilgjengelig for den som er registrert i basen og gjøres tilgjengelig ved forespørsel. Tilgang til logg bør ikke bare gjelde pasientjournaler, men også personopplysninger i andre store registre, slik som eksempelvis NAVs kundemapper.

Tiltak for å hindre at personopplysninger kommer på avveie som følge av elektroniske postjournaler

En rekke offentlige organer og etater er pålagt å gjøre den elektroniske postjournalen tilgjengelig på Internett. Dermed øker konsekvensene av, og faren for, menneskelige feil og systemsvikt betydelig. Det er snakk om en stor mengde saker og henvendelser rettet til det offentlige, og disse blir dermed tilgjengelige på Internett. Faren for at informasjonen som blir gjort tilgjengelig kan inneholde sensitive personopplysninger som følge av menneskelig svikt eller systemfeil, er stor. Det kan også innebære at personopplysninger som ikke er definert som sensitive, blir publisert på en slik måte og i et slikt omfang at summen av alle opplysningene gir en tilnærmet fullstendig oversikt over et menneskes handlingsmønster og preferanser.

Denne informasjonen kommer i tillegg til all annen informasjon som ellers er tilgjengelig om den enkelte på Internett. Koblingsmuligheter og eksponering

ring mot de store søkemotorene er derfor nærliggende. I arbeidet med forskriftene er det derfor viktig med 1) skjerming av flere opplysningstyper, også trivielle personopplysninger, fødselsnummer og elevlister, 2) begrensninger med hensyn til hvilke søk man kan foreta, 3) begrensninger i muligheter til å innhente journaler og dokumenter i store mengder, 4) vern mot eksponering via søkemotorer og 5) sanksjonsmuligheter.

NAVs rett til komplette pasientjournaler må begrenses

I dag har NAV anledning til å innhente komplette pasientjournaler dersom det er mistanke om trygdesvindel. I slike saker må taushetsplikten som er nedfelt i helsepersonelloven, vike av hensyn til NAVs behov for informasjon. NAVs tilgang på pasientjournaler er uavhengig av om det er legen eller pasienten som er mistenkt for trygdesvindel, og NAV har i denne forbindelse videre fullmakter enn hva politiet har ved etterforskning av drap. Det betyr at en lovlydig borger som har vært uheldig i sitt valg/tildeling av fastlege, kan risikere å få sensitive opplysninger om eget (og familiens) liv og helse gjort tilgjengelig for andre enn den de var formidlet til i all fortrolighet. Det er flere eksempler på at denne informasjonen er spredd ut i lokalsamfunn, til stor skade for den berørte part.

Forslagsstillerne mener det er viktig å bekjempe trygdesvindel. Taushetsplikten utgjør imidlertid en av grunnpillarene i tillitsforholdet mellom pasient og lege/ helseinstitusjon. Konsekvensene av at denne tiliten brytes ned vil kunne innebære at pasientjournaler for fremtiden ikke vil være det viktige verktøyet de er ment å være, enten fordi leger ikke registrerer all informasjon, eller fordi pasienter ikke formidler all informasjon. Forslagsstillerne mener det må være klare begrensninger for når NAV skal kunne innhente pasientjournaler, for hva slags opplysninger som skal kunne innhentes, og for hvem i NAV som skal ha tilgang til journalene. Som et minimum må også den berørte pasient få beskjed om at informasjonen er gitt.

Personvernombud i offentlig forvaltning

Et personvernombud har som oppgave å påse at personvernet blir ivaretatt. Økt intern oppmerksomhet og bevissthet om personvern er med på å sikre virksomheten både mot menneskelig svikt og systemsvikt. Spesielt i helsesektoren og justissektoren er det behov for aktive og skolerte personvernombud i de ulike virksomhetene og etatene. En oversikt over personvernombud fra 2007 viser at svært få virksomheter har etablert den frivillige ordningen. Regjeringen må ta et ansvar for at disse virksomhetene i løpet av 2008 får på plass egne personvernombud. Datatilsynet må også settes i ressursmessig stand til å gi per-

sonvernombudene tilstrekkelig opplæring og oppfølging.

Skattedirektoratets rett til innsyn i registrerte bompasseringer

Forslagsstillerne viser til Innst. S. nr. 132 (2006-2007) der kommunal- og forvaltningskomiteen skriver følgende:

"Komiteen viser til at kravet til å oppgi personopplysninger i stadig flere tilfeller fører til at anonyme alternativer forsvinner. Komiteen har i den sammenheng særlig merket seg Datatilsynets innvendinger mot helautomatiske bomstasjoner der det ikke eksisterer anonyme alternativer. Komiteen kan ikke se at det eksisterer velbegrunnede og påtrengende hensyn som taler for å gjøre unntak fra retten til anonym ferdsel i forbindelse med bomstasjoner."

Dette er ikke blitt fulgt opp av Regjeringen. I ligningsloven har Skattedirektoratet hjemmel til å kreve innsyn i opplysninger fra bompengeselskapene knyttet til konkrete kjøretøy benyttet i næringsvirksomhet. Forslagsstillerne mener at i alvorlige kriminalsaker skal politiet kunne kreve et slikt innsyn for å oppklare og bevise disse. Men å senke terskelen til også å omfatte simpelt skattesnyteri, åpner for bruk av offentlig overvåking i et omfang som bryter med folks rettsoppfatning og rett til privatliv. Forslagsstillerne vil derfor foreslå å fjerne denne hjemmelen. Skattedirektoratet må også i denne type saker bruke de tradisjonelle virkemidlene for å avdekke brudd på skatte-lovgivningen.

Sikring av personvernet i forbindelse med individuelle utviklingsplaner og mapper i skolen

I flere skoler innføres ordninger med individuelle utviklingsplaner og mapper hvor elevers arbeider, mål, måloppnåelse, evalueringer, personlige utfordringer og lignende, blir lagret. Disse planene og arbeidene er helt eller delvis omfattet av reguleringsene i personvernloven. Det er imidlertid grunn til å tro at mange enkeltskoler ikke har tilstrekkelig kompetanse eller innsikt til å sørge for å utarbeide egne retningslinjer, basert på loven, og følge dem opp. Det er derfor behov for at staten tar et ansvar for å utarbeide slike retningslinjer som siden kan tilpasses den enkelte skole og skoleeier.

I barnehagesektoren legges det stadig større vekt på å se barnehagen som en del av utdanningsløpet, og i den sammenheng ser forslagsstillerne at stadig mer informasjon flyter mellom barnehage og skole. Det er derfor viktig at barnehagesektoren skolerer i hvordan de skal håndtere de personvernmessige forhold knyttet til slik flyt av informasjon. All informasjon knyttet til et barns utvikling eller personlige forhold skal innhentes, lagres og overføres andre i henhold til personvernlovens bestemmelser. Det bør vurderes

om informasjon kun skal innhentes etter informert samtykke fra foreldre. Opplysninger om hvem som har tilgang til informasjonen skal presenteres foreldre/foresatte ved innhenting av samtykke.

Forslagsstillerne ser at det er et behov for et personvernombud knyttet til barnehagesektoren og opplæringssektoren for øvrig, og vil foreslå å opprette et slikt ombud for denne sektoren.

FORSLAG

Forslagsstillerne fremmer derfor følgende

f o r s l a g :

- I Stortinget ber Regjeringen om å stille i bero forslaget om Kredittilsynets mulighet til å innhente trafikkdata.
- II Stortinget ber Regjeringen sørge for at informasjon om inntekt og skatt gjøres offentlig tilgjengelig ved forespørsel, der forespørres navn blir registrert og personen det innhentes opplysninger om, får varsel (etter dagens modell for innhenting av kredittopplysninger).
- III Stortinget ber Regjeringen sikre at de store offentlige registrene og opplysningsbankene, slik som i helsevesenet, etablerer logg for hvem som innhenter informasjon, og at den enkelte får rett til innsyn i loggen knyttet til sin person.
- IV Stortinget ber Regjeringen begrense NAVs mulighet til å innhente komplette pasientjournaler, og legger til grunn at den berørte pasient gis kjennskap til at journalen er utlevert.
- V Stortinget ber Regjeringen, i forskriften til den nye offentlighetsloven, etablere klare regler for hva som kan publiseres på Internett, hvordan det publiseres og kontrollrutiner for å forhindre menneskelige feil og systemsvikt, samt sørge for vern mot eksponering via søkemotorer.
- VI Stortinget ber Regjeringen sikre at det etableres personvernombud i/ved de store institusjonene og etatene justissektoren og helsesektoren.
- VII Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om fjerning av Skattedirektoratets hjemmel i ligningsloven til å kreve innsyn i opplysninger knyttet til konkrete kjøretøy benyttet i næringsvirksomhet ved elektronisk bompasering.
- VIII Stortinget ber Regjeringen utarbeide retningslinjer for å sikre personvernet i forbindelse med innhenting og bruk av personopplysninger i skolen. Retningslinjene må sikre at personopplysninger blir behandlet, oppbevart og slettet på forsvarlig vis.
- IX Stortinget ber Regjeringen iverksette tiltak for å skolere barnehageeier og barnehageansatte i personvernloven, samt innføre bestemmelse om at innhenting og lagring, samt overførsel av personopplysninger mellom barnehage og skole, kun skal skje etter informert samtykke fra foreldre/foresatte.
- X Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2009 legge fram en opptrapningsplan for Datatilsynets ressursituasjon for å møte de økte oppgavene.

7. mars 2008